

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՂԱՓԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ԺԱՍՆԻ ԹԻԻ 40

1895 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 18

1895 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6 (Հ.Տ.)

ՅՈՐԴՔԱՐԴԻ

ԿԵՆՏՐԱԼԻՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ՕՐԵՐ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագրւունել հրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կը ներկայանան հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիւ կարծէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիւ:

Les annonces en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՄԵՆԻԱ

ԺԱՍՆԱՆ ԵՐԶԱՆՆԵՐ

(1895 ՕԳՈՍՏՈՍ — 96 ՄԱՅԻՍ)

Անոնք որ 11րդ տարեշրջանի ըսկզբին (1895 օգոստոս) բաժնորդացան, գրուած են և կուգին շարունակել մինչև այս շրջանի վերջը (1896 մայիս 31 Ն.Տ.), կը պարտին վճարել ամբողջ շրջանին համար բաժնորդագիրն 20 ֆրանց միայն զոր կարող են նաև մաս առ մաս վճարել կանխիկ:

Այսուհետև 11րդ շրջանի սկզբին բաժնորդագրութիւն չընդունուիր: Կարելի է բաժնորդագրուիլ 1895 զեկտեմբեր ամսին և կամ՝ սեպտեմբերին (Ն.Տ.) սկսելով քանի ամսի համար որ ուզուի, ամսական 2 1/2 ֆրանցի հաշուով և 1896 մայիս ամսին անգլին չանցնելու պայմանով:

Անոնք որ կը փափաքին Արմենիան ստանալ, բայց կարողութիւն չունին ամսական 2 1/2 ֆրանց լրագրի վճարելու, ամսական մէկ ֆրանցի հաշուով կարող են բաժնորդ գրուիլ քանի ամսի համար որ ուզեն, 1896 մայիս ամսին անգլին չանցնելու պայմանով և տարեկան 20 ֆրանց կամ ամսական 2 1/2 ֆրանց վճարողութեանց ծախսով եզրով մի բաժնորդի ծրարին մէջ դրուելով իրենց թերթ առանց հասցէի: Բաժնորդագրելը կանխիկ պէտք է զրկեն, գէթ մէկ մէկ ֆրանց հասցունելով մեկ կանոնադրապէս ամսին ամսի սկիզբը, եթէ չեն կարող մի քանի ամսականը մէկէն զրկելու:

Կը խնդրուի մեր հին բաժնորդներէ որ իրենց բաժնորդագրութիւն վերանորոգած ժամանակ՝ իրենց զբաղուած Արմենիայի վերջին թիւերէ մէկի դօտին որի վրայ հասցեն գրուած է, իրենց նամակի մէջ դնելով զրկեն մեկ: Այս կերպով չփոթութիւնները առջիւր կառնուի իրենց անուն վերադառնալով արձանագրուած ժամանակ: Նոյնպէս եթէ մէկը ուզէ իր հասցէ փոխել, անպատճառ պէտք է որ իր նոր հասցէի հետ մեկ զրկէ նաև իր հին հասցէ որով կստանար լրագիրը:

ՅՈՐԴՔԱՐԴԻ ԿԵՆՏՐՈՆԻ

Տեսութիւն մը Թիւրքիայի արդի վիճակին վրայ. — Նամակ Թիւրքիայէն (Կ.պօլիս). — Նամակ Թիւրքիայէն (Կ.պօլիս). — Գաւառներէ վերջին խոսքերէն. — Սերաստիարի վիճակը. — Կոտորածներ եւ անկարգութիւններ Թիւրքիայի մէջ. — Կ.պօլիս անգլիական փոստի ցրութիւնը Տեքապոլիսի. — Սարայ գիւղաքաղաքի կոտորածը. — Պանականներէ Կ.պօլիս մուտքը. — Մեծ պետութիւնները եւ Բ. Գոտը. — Հայկական խնդիրը եւ Լաւոտ Սալգաթի. — Երկու Հայերի արտաքսուածք Ռուսաստան. — Տեղական:

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԷ

ԹԻՒՐԿԻԱՆ ԱՐԴԻ ՎԻՃԱԿԻՆ ՎՐԱՅ

Հայերն օսմանեան պետութեանը կազմով խառնազգաց մէջ արհեստով վաճառականութեամբ և հողագործութեամբ զարգացելով ազգ մ'են: Այս ազգը ի սկզբանէ անտի իւր հայատականութեան պարտաւորութիւններն անխնայ կատարած և տաւրքերն ամեն տեսակ զոհողութեամբ պայծառ նախաձեռնելով յառաջ վճարելով, առհասարակ կառավարութեան գանձուն շնորհիւ ապրող Թուրք պաշտօնէից և հասարակութեան երջանկութեանը ծառայած է:

Երկրին պահանջած բարենորոգմանց գործադրութեան չափէն աւելի երկարելով, Հայոց կրած լծուառութեանց յարատեւութեան պատճառ և ապրուստին միակ միջոց եղող արհեստի ու վաճառականութեան զարգացման արգելք ըլլալուն, առ այդ հարկ եղած դարմանը կառավարութեան խնդրած և անելը յայտնով սպասած է:

Մարդ ի բնէ յառաջդիմելու տրամադիր էակ մ'ըլլալուն, ինչպէս ամեն քաղաքակրթեալ ազգեր, նոյնպէս Հայերն ալ փափաքեցան յառաջդիմել զարգացելով ազգաց օրինակին հետեւելով, և կարելի եղածին չափ բարեկարգել զպրոցներն, վասնորոյ քիչ ժամանակի մէջ՝ դիմադրելով բոլոր դժուարութեանց յաջողեցան բաւական կարող անձնաւորութիւնք հասցունել և անոնց լեզուադաստի թեան և աշխատութեանց արդեամբ ըստ կարի լուսաւորել Թուրքիան: Սակայն կառավարութեան ամեն գործ

ծոց մէջ խառնած կրօնական խտրել Թիւրքոնէից պաշտօնէութեան մէջ գործածուելուն արգելք ըլլալուն և մանաւանդ երբեմն ստիպողական պարագայից անխնայ գործածուած սակաւթիւ Հայերն ալ վերջապէս նոյն խտրութեան չար նախանշին զոհ ըլլալուն համար, ստիպուեցան կրօնական ազգեցութենէ ազատ գործերով և արհեստներով զբաղիլ:

Թուրք կառավարութեան ամենուրեք ի վնաս Թիւրքոնէից հպատակաց ազնաւորութեան բռնած քաղաքականութեան, և Պոլիսի մէջ թափած այնքան անմեղ արեւան պատճառաւ Պալքանեան ազգաց ազատութեան արժանանալը՝ Հայոց ալ ազատութեան եռանդը շարժելով, ի Պէրլին դաւաճեալ վեհաժողովին դիմեցին և դարման խնդրեցին: Ժողովը բանաւոր նկատելով անոնց խնդիրն, վաւերացուց զայն հեղինակուած դաշնագրին 61րդ յօդուածով:

Թուրք կառավարութիւնը կրօնապէս անտրամադիր ըլլալով բարենորոգման, մանաւանդ այս վերջին Սուլթանն իբրեւ միակ հարադատ յաջորդ՝ Մահմէտի, կրօնքը միայն օկղոսնք ընտրած ըլլալով իւր վարչութեան, գահակալութեան օրէնքը՝ կոսով ջանաց զօրացունել միայն իր ազգը և տկարացունել Թիւրքոնէից: Նոյնք, վասնորոյ ամեն ջանք ի գործ գրաւ իր դպրոցներն կանոնաւորել և իր ազգէն կարող անձնաւորութիւնք հասցունելով յազաւայս գործածած Թիւրքոնէից հետեւեալ արտաքսել պաշտօնէութեան տապալելէն:

Սուլթանը տեսնելով որ հակառակ իւր ջանից և փափաքանց, Թիւրքոնէից տակաւին իր ազգէն աւելի կը յառաջդիմեն և նախկին գերութեան տակ այլեւս չմնալու համար ազատութեան միջոց և անպարէզ կը վնասեն, և հրապարակաւ կը բողոքեն կառավարութեան դէմ, սկսաւ տարբեր քաղաքականութիւն մը բռնելով անոնց գոյութեանը սպառնալ և բոլորովին կաշկանդել զանոնք: Վասնորոյ օտար Տէրութեանց հպատակ մահմէտականներէն (իր դեսպանաց թեւադրութեամբ) զաղթականներ բերաւ և հաստատեց ի Թուրքիա ու ընկերացուց զանոնք վայրերի Գրգաց հետ: Սուլթանը նկատելով նաև որ Եւ-

րոպացի վաճառականաց թիւը հետզհետէ կուգինայ և կը բազմանայ ի Թուրքիա և ի մասնաւոր յեզրապատուր բաւական կարեւոր տէր ալ եղած են, զանոնք ալ հաւածելու նպատակաւ, քանի տարիներ յառաջ պիտի առաջնորդուի թեամբ ներքին յեզրապատուի մը յարուցանելով հոն վառեց և քանդեց անոնց խել մը անշարժ կարեւորներն և տարի տուաւ շարժական ստացուածքին: Ասկայն իր նպատակին հասնել զատ, եզրապատական կառավարութիւնը մեղքից արամադրութեան յանձնելու պատճառ եղաւ:

Սուլթանը չ'ընտրուելով և այդ չար նպատակը Հայաստանի մէջ ի գործ դնելու տեղի գիւրութիւն տեսնելով, սկսաւ դարերէ ի վեր Հայոց վրայ սպառնացող ապստամբ Բաքերին պատուել և յարգել ու անոնցմէ իր անուամբ զօրագնդեր կազմելով կատարելապէս զինել և զօրացունել զանոնք: Նաև գաղտնի հրահանգներ տուաւ կուսակալաց և զինուորական պաշտօնէութեանց որ այդ գնդերն գործածուին իր յատուկ նպատակին:

Կառավարութիւնը նախ մէկ մէկ պատճառներով խաղաղեց այոց տուներն, գրաւեց անոնց անձնաւորացութեան համար պահած զէնքերն, աքսորեց շատերն և տարիներով բանտարկեց, և այսպէս երկարատեւ Հայերն զանազան եղանակաւ նեղել ու տկարացնելէ յետոյ, նախ զարկաւ Սասունի խեղճ երկրագործներն, այրեց և քանդեց տուներն, սուրէ անցուց ձերերն, երիտասարդներն և մինչև իսկ մանուկներն, վայրերի Գրգաց և կանոնաւոր զօրաց միջոցաւ, յուսարով թէ տեղւոյն հեռաւորութիւնը պիտի օգնէ սճիրը ծածուկ պահելու, պահ մը գոյէրտի պատրուակաւ զազրեցուց երթեւեկութիւնը, բայց հակառակ իւր ակնկալութեան, ինչպէս երևան ելաւ և բոլոր Թիւրքոնէից աշխարհը սարսեց:

Անգլիական կառավարութիւնը այդ անօրինակ վայրենութեան վրայ անտարբեր չմնալով, Սուլթանին պէտք եղած ազդարարութիւնը ընելէ զատ, Ռուսիոյ և Գաղղիոյ հետ համաձայնութեամբ բարենորոգման ծրագիր մ'ալ խմբագրեց, սակայն պարունակութիւնը չ'համապատասխանելով

սուլթանի նպատակին, մերժեց և ան- տեղի առարկութիւններով երկարա- գեց խնդիրը, և հետզհետէ բացար- ձակապէս փութաց և ընդհանրա- ցուց Հայոց կոտորածը. հետեւաբար Հայերն փոխանակ օգտուելու եւրո- պական Տէրութեանց միջամտութենէն աւելի զնստուեցան :

Սուլթանին Հայաստանի մեծագոյն մասերուն և ի մասնաւորի բարեկար- գելի նշանակութեամբ մեց նահանգներուն մէջ ընել տուած սոսկալի կոտորածը բացարձակ յանդգնութիւն և գործ- նական յանգիմանութիւն մ'էր ընդ- գէտ Տէրութեանց միջամտութեան, այն վատահոլութեամբ թէ պիտի օգտի հակառակ պարագայից մէջ Տէրու- թեանց անմիաբանութենէն, և պիտի յաջողի քիչ ժամանակի մէջ Հայոց գո- յութիւնը վերցնել և անոնց ստա- ցուածքը թրքաց ու ֆրդաց սեպ հականերով զուտ թրքաբնակ երկիր մը ընել Հայաստանը :

Սակայն երբ տեսաւ թէ եւրոպա- կան Տէրութեանց մէջ համաձայնու- թիւն կը գոյանայ, պահ մ'ալ զանոնք անհամաձայն գրից մէջ դնելու համար հետեւակ զօրքերն ի գէն կը կոչէ և փութով պաշտօնեաներ կը կարգէ և կը ջանայ այս եղանակաւ համոզել թէ բարենորոգման գործը ճշդիւ պիտի կա- տարէ. ինչպէս որ կը տեսնենք թէ եւրո- պական քանի մը լրագիրներ ալ կա- րեւորութիւն կուտան այդ կեղծ ձեռ- նարկին :

Եթէ ցարդ Եւրոպան անտեղեակ է Սուլթանին քաղաքականութեան, գէթ սա չափը դիւրին էր մտածել թէ ֆրդաց օսմանեան երկրին մէջ գո- յութիւնը յառաջագոյն ըլլալով քան զկառավարութիւնն, այսքան դարերէ ի վեր այսպիսի եղանակաւ յարձա- կում մը չ'տեսնուեցաւ անոնցմէ, հե- տեւաբար ընաւ տարակուսելու պատ- ճառ չկայ թէ երբ Սուլթանը գրգել չտար զանոնք, ինքնին չէին ընել այդ մեծ յանդգնութիւնը. ինչպէս որ Տիգրանակերտի գէպքին ատեն փոր- ձով տեսնուեցաւ թէ Սուլթանին հը- րամանը անմիջապէս դադրեցուց կո- տորածը : Սա նաեւ շատ պարզ է թէ կառավարութիւնը չ'պատժեց ցարդ- ունէ յանցատուր ֆիւրտ մը կամ թուրք մը, և մանաւանդ պաշտօնական զեկուցմանց մէջ անցեալը անտես ընե- լով, միայն ըլլալիք չարութեանց հա- մար պատասխանատու ճանչցաւ յան- ցաւորները, վասնզի անցեալին պա- տասխանատուն կառավարութիւնն էր :

Այսպիսի գիտէ թէ Հայաստանի մէջ Հայն է միայն աղբիւր կառավա- րութեան գանձուն. թրքերն արդէն առհասարակ կապրին Տէրութեան գանձէն, իսկ ֆիւրտերն աւազակու- թեամբ : Արդ քանի որ Սուլթանը խափանեց այդ աղբիւրը, ասկէ վերջը թուրք կառավարութիւնը դարեւրու և անսպառ գանձերու կը կարօտի զայն իր հին գրեց վերածելու համար :

Այդ աղբիւրը կը բղկէր հինգ ծորակներէ. Ա. Ձիւնուրական, Բ. Տա- սանուրական, Գ. Ալիսարի, Դ. Կա- լուածական, Ե. Վաճառականական տուրքերէ, որոնք չ'գոյութեան դա-

տապարտուեցան. թողունք մաքսի հասոյթը որ ոչ նաւաղ կորսուեցաւ. ուստի դիւրին է գուշակել թուրք կա- ռավարութեան մօտակալ ապագայն. մանաւանդ յառաջիկայ դարնաւ տի- րելիք սովը՝ որ բնականաբար յառաջ պիտի գայ հունձքի նուազութեան պատճառաւ, առհասարակ վերջին առ- տիճան թշուառութեան պիտի մատնէ բոլոր ազգերը :

Նկատելու արժանի բան է թէ ա- մեն քաղաքակրթեալ Տէրութեանց մէջ կան կրօնքով և ազգութեամբ ի- րարմէ տարբեր հպատակներ : Սա- կայն Տէրութիւնք համաձայնեցնելով իրենց կառավարութիւնը Աստուծոյ վարչական եղանակին, անխտիր կը հոգան և կը խնամեն իրենց հպա- տակներն, և փոխադարձ սէր ու հա- մակրութիւն կը վայելն անոնցմէ. բայց թուրք կառավարութիւնը բոլո- րովին տարբեր ընթացք մը բռնելով հանդերձ, բռնի սէր ու համակրութիւն կը պահանջէ իւր ֆրիստոնեայ հպա- տակներէն :

Հայերն դարերով համբերեցին և ընաւ չ'ապստամբեցան. միայն երբ հա- տաւ համբերութիւնն, սկսան իրենց բողոքը հրապարակ հանել որպէսզի գիտնայ աշխարհ թէ ինչ է Հայոց պահանջը Սակայն դիցուք թէ Հայերն ապստամբեցան մի անգամ, արդեօք ապստամբութեան պատիժը այդքան սուկալի էր, և եթէ այդպէս էր, ինչո՞ւ ուրեմն երբէք չ'պատժուեցան և ընդ- հակառակը պատուանշաններով իսկ վարձատրուեցան դարերէ ի վեր շա- րունակ ապստամբող ֆրդաց երեւե- լիներն :

Թող չ'յուսայ աշխարհ թէ թուրք կառավարութիւնը կրնայ ֆրիստո- նեայ հպատակները գ. հացունել մահ- մէտական կրօնին ներած եղանակաւ ընելիք բարենորոգմամբ, զի այդ կրօն- քը կը տրամադրէ միայն մահմետա- կանն երջանիկ ընել, ինչպէս Սուլթանն ալ այնպէս ըրաւ և չ'խղճաց այնքան անմեղ ֆրիստոնեայ արեան : Արդ քա- նի որ կրօնական այս արգելքը կայ, ո՞վ կրնայ հաւատալ թէ թուրք կա- ռավարութիւնը ճշմարիտ բարենորո- գում պիտի ընէ ի Հայաստան :

Իսկ գալով նիւթական արգելքին, աւելորդ է ըսել թէ Հայաստանի այն ընդարձակ աւերակը վերաշինելու համար դրամական մեծ կարողութիւն պէտք է, որ ոչ ներկայիս մէջ գոյու- թիւն ունի և ոչ ալ ապագային համար կը յուսացուի, հետեւաբար թուրքիա կը կարօտի կարող և հարուստ վար- չութեան մը, որ նախ վերականգնէ փլատակները և ապա բարեկարգէ ժո- ղովրդեան վիճակը. եթէ ոչ, այս չքա- ւորութեամբ անկարելի է ունէ կար- գադրութիւն :

Արդ ինչ որ չուզելով պիտի ընէ Եւրոպա առ առաւելն մէկ տարի յե- տոյ, աւելի աղէկ կըլլայ կարծեմ որ հիմայ ընէ և գէթ միացեալ ֆրիստո- նեայ կեանքը փրկէ. սակայն եթէ կու- ղէ Եւրոպա ասոր դոյութիւնը ժամա- նակ մ'ալ պահել, երկու միջոց միայն կայ. մին՝ շնորհել քանի մը միլիոն ոս- կիներ, ալ չ'առնելու պայմանաւ. և

միւսն՝ պէտք եղածին համեմատ չա- փաւորել երկրին ընդարձակութիւնը որպէսզի կառավարելու ձեռնհաս ըլ- լայ :

Գալով Հայոց խնդրոյն, չեմ գի- տեր թէ ի՞նչ պիտի վճարուի անոնց այսքան կորուստին փոխարէն. եթէ առաջարկուած բարենորոգումը հա- տուցում պիտի սեպուի, ասոր ար- գիւնքը ընդհանուր ազգաց կը վերա- բերի և ոչ թէ միայն Հայոց :

Հայերն ցայս վայր մեծ յուսով անհամբեր կըսպասեն եւրոպայն Տէրութեանց իմաստուն կարգադրու- թեան, սակայն քանի որ կուշանայ, կը մտածեն թէ արդեօք Նափոլէօն երրորդի՞ յատուկ էր Դամասկոսի մէջ թափուած սակաւաթիւ ֆրիստոնեայ արեան անմիջական վրէժխնդրութիւ- նը : Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, ճարհա- տեալ պիտի սպասէ Հայը : Եթէ Եւ- րոպա կը հաւատայ տակաւին թէ թուրք կառավարութիւնը ալ եւս կրնայ ապրիւ կը սխալի, զի թրքաց ողջամիտ դասն ալ գիտէ և կը յայտա- րարէ թէ նա արդէն անձնասպան ե- ղած է :

ՊԱՇՏՈՆԵԱՅ ՄԸ

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐԲԻԱԷՆ

Կ.պոլիս, նոյ. 28/10 դեկտ. 95

Ամրոզ Պօսոյ խօսակցութիւնը Սայիտ փաշայի վրայ է. Հայ և թուրք ժողո- փուրը վայրկեանէ վայրկեան լուրի կը սպասէ փաշայի կեանքի ապահովութեա- նը մասին և իրօք ալ ապահով է :

Թուրքիոյ միաճեման !! Կայսրը զի- շաւ ղեկավարներու բարեխօսութեանը դիմելու և իր պատուոյն ու զուրանին վը- րայ խօսք տուաւ որ Սայիտ փաշային չը- դպչի բնաւ եթէ յանձնառու ըլլայ իր տունը վերադառնալով : Փաշան իր ապա- րանքը վերադառնալով առանձնացած է այժմ : Արտուի մինչեւ անգամ թէ Կայսրը խոստացեր է անոր Եւրոպա երթալուն համար իրաւոյ տալ մէկ քանի օրէն յե- տոյ երբ իր տունը վերադառնայ : Տեղա- կան թուրք թերթերն ալ գրեցին թէ « Սայիտ փաշա Եւրոպա երթալու համար անգղիական ղեկավարները գնացած էր և վեհ. Սուլթանը պէտք եղած հրա- մանը տուած չըլլալով, իր ապարանքը վերադարձած է » :

Պզտիկ երախտները՝ գէթ Պօսոյ սո- վորութեան համաձայն, միաճեման օյիճի կը խաղան իրենց մէջ. հիմա ալ ճիշդ- թուրքիոյ Կայսրն ու իր կառավարու- թիւնն այդ երախտներուն նման քաղա- ւոր օյիճին սկսած են խաղալ :

Սուլթանի դիրքը շատ փափուկ է. ինքն իսկ չուարած միացած է, չէ թէ երկրին ապահովութիւնը ձեռք ձգել չը կրնալուն համար, այլ նոյն իսկ իր գա- հուն դէմ պատրաստուած դաւին հեղի- նակները գտնել չկրնալուն համար :

Պալատի բոլոր պաշտօնէութիւնը ար- տաքսուած է և նոր ու հաւատարիմ կար- ծեցեալ պաշտօնեաներ յաջորդած են ա- նոնց :

Իր երեք սենեկապետներն իրենց տու- ներուն մէջ բանտարկած է և լրտեսնե- րով պաշարած :

Յունաց պատրիարքը մէկ քանի օր առաջ պալատ հրաւիրուելով իրեն կա- ռաջարկուի որ ուղերձ մը ստորագրէ ո- րուն մէջ պէտք է գրուած ըլլայ թէ « Յոյն ժողովուրդը դարեւ ի վեր թուրք կառավարութեան հովանոյն տակ շատ

հանգիստ ապրած ու գոհ է. միւս կող- մէ Հայոց այս վերջին շարժումները ան- տեղի են և օտար միջամտութեան ար- գիւնք. Հայերու վարմունքը գիրենք ցաւեցուցած է և այլն. վերջապէս աղօ- թեւ վեհ. Սուլթանի համար որ երկար տարիներ տակաւին ապրելով իր շուքը պակաս չընէ Յոյն ժողովուրդի վրայէն » : Տ. Անթիմոս պատրիարքը կը յօժարի ստորագրել բայց, կաւեցունէ, միայն իմ ստորագրութիւնս արժէնք չունի. Աի- նողն եւս պէտք է ստորագրէ. ուստի ինձ տուէք այդ թուղթը և ես Աինողին եւս ստորագրել տալով յանձնեմ Ձեզ : Իրօք ալ Աինողի շորեքաթիլ օրուան նստին կը ներկայացունէ, ստիպելով որ առանց դիտողութեան ստորագրեն : Աի- նողականք երկար վիճարանութեան մը բռնուելէ յետոյ, խնդրել կիմացնեն ուս- տակաւ ղեկավար Պ. Նէփոֆի, որ անմի- ջապէս կարգիլէ այդ պիսի ուղերձը մը ստորագրուիլը, խիստ դիտողութիւն մ'ալ ընելով պատրիարքի այդ վարմուն- քին դէմ : Պատրիարքը կը պիտի իր ա- ռաջարկին վրայ հրաժարելու սպառնա- լիքով և ղեկավարն ալ իրեւ պատասխան կամը կը յայտնէ հրաժարելուն. հիմա Չ օրէ ի վեր հրաժարած է Յունաց պատ- րիարքը և Աինողն ալ դադրեցուցած է իր շարժական գումարու մները :

Իրած եմ արդէն որ Կարիւն 13 ըս- տորագրութեամբ երկու հեռագիրներ հա- սած են պատրիարքարան Առաջնորդ Գեր. Շիշմանեանի հեռացումը խնդրող : Խառն ժողովը որ նախընթաց օր դու- մարուեցաւ այդ խնդրը սերտելու հա- մար, Պատրիարք Արապանի առաջարկն ընդունեց միաճեմանութեամբ. այն է թէ նկատելով որ Առաջնորդի մը իր վիճակէն հեռացումը կը կարօտի զօրաւոր ամբաս- տանութեանց և նկատելով որ ներկայա- ցուած խնդրի պարզ հեռագրով մ'է ե- դած և առանց մանրամասնութեանց, ուստի առանց այդ խնդրոյ վրայ փոխա- բանելու պէտք է սպասել տեղեկագրին և իմանալ թէ ինչո՞ւ Կարիւն ժողովուր- դը կը խնդրէ որ իր Առաջնորդը հեռա- նայ :

Այժմ այդ խնդրոյ վե. 2. մը տուու- համար կը սպասուի փոստային, որ կը հասնի 4 օր վրջը :

Պօսոյ թուրք թերթերն սկսած են ա- մեն օր հրատարակել այս կամ այն գա- լաւէն եկած հեռագիրներու պատճէն- ներ, որոնք 4 կամ 5 ստորագրութիւն կը կրեն :

Այդ հեռագիրներն խոշոր տուներ են որոնք հեռաբնակ ընթերցողներուն կըլե- ցունէ կուզեն : Ինչո՞ւ այդ հեռագիրնե- րուն տակ անոնց տէրերուն ստորագրու- թիւններն ալ չեն յղանակեր. ուստ ըլ- լալուն մէկ ապացոյցն ալ սա է որ Հայոց երկ երկերէն ստորագրուած է կրօնի, միջ- դեռ Հայաստանի գաւառներուն մէջ շնոր- հիւ վեհ. Սուլթանին, երեւելի Հայ շինաց. ուրեմն թող նշանակէ մեր անաթոթ կա- ռավարութիւնը թէ ո՞ր երեւելին է ստո- րագրողը :

ՊԻՏԱԿ

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐԲԻԱԷՆ

Կ.պոլիս, նոյ. 30/12 դեկտ. 95

Նմանը քիչ անգամ տեսնուած յուզում ու վախ մը կրեց Կ.պոլիս :

Ժամը 5ին (ըստ թրքաց) երբ ժո- ղովուրդը մէկ կողմէ պահականաւե- րուն մտնելու ատեն յառաջ գալիք կոտորածէն վախցած ու զգոյշ էր, յանկարծ Չաքմաքըլար Երողչիին վրայ բնակող Հայ մը, Օննիկ անուն, ընկողմէն երկու հարուած կ'իջեցու-

նէ Արեւանաքեան Պր. Միքէլի վրայ, իրարու դէմ ունեցած դատը կորսնցունելուն համար :

Այդ բէկովներն ձայնին վրայ ամենքն ալ իրար անցած սկսան խառնութենքը գոցել. Քրէտի Լիօնէի Պօլսոյ մասնաճիւղը իր վրայ անմիջապէս ծածանեցուց ֆրանսական գրողակը, ժողովուրդը բոլորը մէկանց վազեցին իրենց տուններ, կամուրջը պաշարուած տակ առնուեցաւ և Ղալաթիոյ կողմէն եկողներուն արգելք դրուեցաւ, Ղալաթիոյ պօստան գոցուեցաւ, թրամվայները դադարեցան և Բերաի բոլոր խանութները գոցուեցան :

Գումագալուի տուններուն սարսափը անկարագրելի դարձաւ. ամեն ոք իր էրիկ մարդը կը հարցնէր, կոտորածին զոհ չեթի՞նար համար :

Վարժարանները գոցուեցան : Վերջապէս ամբողջ Պօլսը 2 ժամի չափ մեծ սարսափի մը մէջ ինկաւ : Կայսրն ալ իր պալատին մէջ սարսափահար, 4.5 հատ առաւել (թիկնապահ) իրար ետեւէ հասցուց շուտ շուտ տեղեկութիւն առնելու համար :

Վերաւորեալը գերծէ վտանգէ : Ռճրագործը յաղագած է վախշի :

* *

Երէկ Պօստալի թուղթերը կարեւոր յաւելումներ ունեցան այն լուրին վրայ թէ Կայսրը իրատէ հանած է պահակաւորներու մասնելուն համար : Այդ նաւերու ներս մօտ միջոցին, ժողովուրդը նոր կոտորածի մը զոհ երթալու սպառնալիքներ կը լսուին :

* *

Հայաստանի կոտորածներուն զոհ գնացողներու ընտանիքներուն ի նը պատճառ, մինչեւ հիմա 3000 ոսկիի գումար մը միայն հասած է դեռ Ս. Պատրիարքին : Ահագին պէտքի մը առջև շատ փոքր է այդ գումար :

ՊԻԾԱԿ

ԳԱԽԱՌՆԵՐԻ ՎԵՐՋԻՆ

ԽՈՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սէմաֆօրի Կ.պօլսի բոլակիցը գրած է. դեկտ. 6ին :

Անատուրի վիլայէթներէ կացու. թիւնը դեռ շատ մտառանջութիւն կը պատճառէ, ոչ միայն եղած աւազա. կուլթիւններին պատճառով, այլ վասն զի շատ տեղերի իշխանութիւնները զարմանալի անհոգութիւն մը կը ցուցնեն, ուրկէ խռովարարները կ'օգտուին սպաննելու, կողոպտելու և հըրդեհելու համար :

Այսպէս Մարտուանի (Սեբաստիաի վիլայէթ) նոյեմբեր 15ի խռովութեան ատեն, ուր 400 խանութ կողոպտուեցան ամբողջն արի մէջ կը գտնուէին նաեւ մօտակալ գիւղերէն աւարելու եկած զիւղացիներ և 286 քրիստոնէի դիակ հաւաքեցին քաղաքի փողոցներին մէջ, 800 հոգիէ բաղկացած քաղաքապա, զօրքն անշարժ մնացին իրենց զօրանոցներէ մէջ առանց ա. մենախօքը փորձ մ'ընելու վերջ դնե

լու համար կոտորածին և աւարառութեան : Կառավարիչը լոկ սակաւաթիւ գունդ մը զօրք զրկած էր բողոքա. կաններէ վարժարանը պաշտպանելու համար — ուր կը կառավարուի ամբ. ըրիկացի միսիոնարներէ — և ուրիշ մ'ալ Ս. Վերափոխման Հայրերի ու Օսլադ Քոյրերի ապահովութեան համար, որոնք ազգով ֆրանսացի են : Եւրոպացիներէ ապահովութեան համար ձեռք առնուած այս զգուշութիւններ անօգուտ չեղան, վասն զի բողոքականների վարժարանը յարձակում կընէ խռով մը խռովարարներէ և եթէ զօրք չըլլար, տակն ու վրայ կ'ընէին : Զօրանոցին ու քաղաքի այլ և այլ պահակաւորներին մօտ ազատ համարձակ կողոպտեցին մթերանոցները և շատ մարդեր ջարդեցին : Քրիստոնեայիներէ ունեցած նիւթական կորուստները մինչեւ 30 40,000 օսմանեան լիւր կը հասնին (900,000.1,200,000 ֆրանք) : Մարտուանի շրջակայները երկու հայաբնակ գիւղեր այրեցին մօտակալ մահ. մէտական գիւղերի բնակիչները :

Խաւարի մէջ, որի մասին կը խօսէի վերջին նամակովս, ն յայտն շըրջակայ զիւղացիները, մեծ մասամբ ջարդեցնելու ու Մահաճիւրներն եղած են կոտորածի ու աւարառութեան գլխաւոր հեղինակները : Գայմագամը որ իր ձեռքի տակ միայն քանի մը զապթիէ ունէր, զանոնք Տօմիսիկեան Հայրերի տան մօտերը զրկած էր : Զօրս անգամ ամբողջ փորձեց վանքին վրայ յարձակիլ, բայց ամեն անգամուն ալ ետ մղուեցաւ կորուստ ձեռքիցով իր կողմէն : Գիշերը գայմագամին իրար վրայ քաշած հեռագիրներէն յետոյ զրկուած գունդ մը հեծեւ լազորքը հասաւ և հետեւեալ օրը ըսկսան խռովարկութիւններ ընել քաղաքին և արուարձանի գիւղերին մէջ կողոպտուած բաները դռներու համար : Քրիստոնեայ շատ մը տունների լոկ չ'ըս պատերը մնացել էին, Գուռերը, պատահանները, տախտակա. մածի տախտակները, տանիքների կղմնորներն անգամ հաներ տարեր են :

Այս վայրագ տեսարանների քով Կարինի վիլայէթին մէջ Երզնկայի շըրջակայները տեղ մը կ'էնդմէրտի (?) ժողովրդին բռնած զիրքը յիշատա. կութեան արժանի է : Այս աւան ունի հիւք հարիւր տուն որոնց յիսունը թիւրքերի տուններ են : Հայ ու մահ. մէտական իրար հետ միշտ հաշտ կ'ապրէին : Սանճաքի վերջին խռովութիւններին ատեն խռով մը աւարա. ռուներ կը ներկայանան կ'էնդմէրտի և Հայերի գլուխը կը խնդրեն : Բոլոր բնակիչները, մահմէտական թէ քրիստոնեայ, այդ ասպատակութեան դէմ դնելու համար կը զինուին : Աւարա. ռուները տեսնելով որ բան մը չախտի կրնան ընել, ետ կը քաշուին : Հետեւեալ օր հեծկազորքի հարիւրապետ մը կուգայ և զիւղացիներին կըսէ թէ նորին վեհափառութիւնը հրամայած ըլլալով որ Անատուրի բոլոր բնակիչներին զէնքերը զբաւուին, ուրեմն իրենց ունեցած բոլոր զէնքերն իրեն

յանձնելու պարտաւոր են : Գիւղացի. ներն առանց բողոքելու կը կատարեն հրամանը. բայց հազիւ թէ կանոնա. տակներէ խռովներ երեւան կուգայ և այս անգամ առանց զիմադրութեան հանդիպելու աւանը կը մտնէ : Հայերն մահմէտականների թաղը կ'ապաստանին. բայց իրենցմէ եթէ հոգի եւ. թաղանի հարուածներին տակ յօշոտուած փողոցը կը մնան :

Քրիստոնեայիների տունները կողոպտելէն վերջ, մարդասպանները կերթան մահմէտականների թաղը և իրենց կրօնակիցների կը ծանուցանեն որ իրենց տունները ապաստանած Հայերը իրենց ձեռք յանձնեն, սպառնալով որ եթէ մերժեն, զիրենք ալ կը ջարդեն : Իմամը ի զուր փորձեց զանոնք իրենց որոշումէ ետ կեցնել : Այն ատեն տեսնելով որ ամեն բան պիտի կորսուի, մղկիթի մէջ առած Հայ քահանաներին ու երեւելիներին ըսաւ որ ազատուելու մէջ միջոց միայն կար իսլամութիւնն ընդունիլ կեղծեն և սալըխ (գլխի փաթեց) դնեն մինչեւ որ կոտորիչները ձգեն երթան և կամ մինչեւ որ զօրք հասնի : Անգամ մը որ հանդարտութիւնը վերահաստատուի ու գիւղին մէջ ապահովութիւն տիրէ, նորէն ազատ են իրենց առջի կրօնքի վաճառ : Հայերը քիչ մը վարանելէ ետք հաւանեցան. իսկոյն այնտեղ գտնուած կտաններով փաթթոցներ լինեցին ու գլուխին դրին և իմամը յայտնեց անհամբեր յարձակողներին որ կեաւորները իսլամութիւն ընդունած ըլլալով գիւղին մէջ միմիայն մահմէտականներ կը գտնուին : Հայերը գլուխին փաթթոցով գիւղա. քաղաքի հրապարակն եկան և իմամի մէջ աղօթքէն վերջ կրօնական բանա. ձեւը արտասանեցին : Ապաստակները չփոխած ինչ ընելիքներ չէին գիտեր, եւր հեծկազունը մը յանկարծական գալուստը բոլոր խռովը ցրուեց. այդ հեծկազունը կ'ընկերանար զօրավար Սիւլէյման փաշային որ իր վաշտի կա. յանները քննելու համար այդ տեղեր կը ճամբորդէր : Այն ատեն, ինչպէս որ առաջուց համաձայնած էին, Հայերը հանեցին իրենց փաթթոցներ և իմամի խնդիրքին վրայ Սիւլէյման փաշա զիւղաքաղաք քիչ մը զօրք թողուց, ասպատակների վերադարձն արգելելու համար :

ՍԵՐԱՍՏԻԱԻ ՎԻՃԱԿԸ

Սեբաստիանի գրուած մի նամակի կը քաղենք հետեւեալ տողերը :

Սիրելի՛ք, ասկէց վերջ մեր ապ. ըրիւ աւելորդ է : Գրէս քսան օր առաջ, թիւրք խաթանը յարձակեցաւ մեր վրայ. միւսանիս 2000 մարդէն աւելի է և վերջներին ալ ի՞նչ ըլլալն յայտնի չէ. քաղաքնու մէջ հարուստ աղքատ չմնաց, ամենքն ալ հաւասար եղան (1). ամենքս ալ հացի կարօտ

(1) Ահա՛նք խօսի հնչակեաներին. իրենց ուզածը եղեր է. անոր համար է որ «մենք յաղթեցինք» կը պոռան : ԽՄԲ.

միսիրներու վրայ մնացինք :

Այսու ամենայնիւ, կառավարութիւնը բռնի շնորհակալեաց ուղերձ. ներ ստորագրել կուտայ. և ո՞վ կարող է չստորագրել քանի որ իրեն համար բայց կը տեսնէ բանտին դուռը ուր Հայ մը մարդասպան ոճրագործի մը չափ ալ հանգիստ չթողուիր :

Ահա այս է Սեբաստիոյ վիճակը : Շատ բաներ կան գրելիք որոնք հատորներ կը կազմեն. բայց կը կասկածինք որ սուրհանդակը չկրնայ բոլորովին ապահով հասցունել Ձեզ : Արդէն ամեն գրելիքնիս ալ մահու գոյժեր են. Սեբաստիոյ շրջակայ բոլոր գիւղերն ալ աւարի տրուած են. վերան անհաշուելի է :

ԿՍՈՐԱՅՆԵՐ ԵՒ ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԹԻՒՐԻԱԿԻ ՄԷՋ

Կ.պօլսէն կը հեռագրեն եւրոպա. կան լրագիրներին թէ վանի նահանգին մէջ խռովութիւններ կը շարունակուին : Կըսուի թէ 160 գիւղ քանդեր են թիւրքերը և շատ մարդիկ ալ սպաննել :

Կեսարիաի մօտ թալաս գիւղա. քաղաքին մէջ կողոպտուան ու կոտորածը շարունակ 3 օր տեւեր է :

Շատ Հայեր մահմէտական եղած են իրենց կեանք ու ստացուածքը ազատելու համար :

— Լուր կայ թէ անցած կիրակի երեկոյ Կ.պօլսի մէջ մի քանի ընդհանրութեան պատահեր են մահմէտական. ներին և քրիստոնեայիներին միջեւ :

— Մեր թղթակցի նամակէն որ այսօր հրատարակած ենք, ընթերցողները կը տեսնեն որ անցած հինգ շաբթի օր երկու Հայի մէջ պատահած մի փոքրիկ կռուի համար ամբողջ Կ.պօլսի ահ ու սարսափի մէջ ինկել է :

Հաւասի գործակալութիւնը կիրա. կի օր տուած իր մէկ հեռագրի մէջ այդ առթով կը պատմէ և հետեւեալը, որ ուրիշ աղբիւրներէ դեռ չէր հեռա. գրուած :

Սոֆթաները հինգշաբթի օրին համար մի ցոյց պատրաստած էին որ պահակա. նաւներին Կ.պօլսի մօտեւոր միջոցին պիտի գործադրուէր : Յուշարարները հաւաքուեցան Եփեսոսի ճամբի մէջ ինչ մօտ : Ոստիկանութիւնն իմանալով ուզեց ցրուել զանոնք և ձերբակալել իրենցմէ մի քանին. բայց սօֆթաները կրակ ըրին և վերաւորեցին ոստիկաններէն երկուքը և երկու ալ ծովային սպաններ : Վերաւորուած. ները գաղտնապէս փոխադրուեցան մէկը. թիւն ետեւի կողմը որ խռովութիւնների տեղի չարուի :

Երկու Հայ վաճառականներին միջեւ պատահած կռիւը ձիւղ է. բայց այդ կռուի օգուտ քաղեցին միւս գործը ծած. կելու համար :

Ոստիկանութիւնը շատ խռով կերպով վարուեցաւ :

— Վիէննայի «Բալիթիւ» Գորէ. բօնտէնց » կիսապաշտօնական լրագ. բին կը գրեն հետեւեալը :

«Փոքր Ասիաի նահանգներին մէջ տիրող թշուառութիւնն անկարագրելի է : Այս բոլորիս մի սոսկալի սով կը սպառնայ երկրին և եթէ Եւրոպա

իրենց մեծ օգնութիւններ չհասցունէ, Հայ ժողովրդի երկու երրորդ մասը կը մեռնին այս ձմեռ : »

— Արմանական « Գէօրգիէ Չայթունկ » լրագրին ալ հաղորդած են հետեւեալը .

« Տրապիզոնի մէջ տիրող թշուառութիւնը շատ սուղալի է : Հարիւրաւոր կիներ և տղայներ կը մեռնին փողոցները անօթութեան և ցրտէն . Քիւրտները բոլոր բնակարանները քանդած են, անոնց տէրեր սպաննել և արջառներն ու ուտելիք պաշարները յափշտակել յետոյ :

« Ժանատետնդի (թիֆո) համաճարակ հիւանդութիւնը տարածուել է շատ տեղեր : »

Կ.ՊՈԼԻՍ ԵՆԳԼԻՍԱՆՔ ՓՈՍԹՈՆ
ՅՐԻՍԹԻՆ ԶԵՐԵԱՊՈԼԻՏԻԸ

Կ.պօլսոն Տիար Մ. Հակի կը հաղորդէ մեզ հետեւեալը :

Երէկ (նոյ. 27/9 դեկտ.) երկուշաբթի, կէսօրին երբ ճաշարանէն իր գործատեղ կը վերադառնար անգլիական փոստի ցրուիչը որ մի Հայ է, երկու ծպտեալ լրտեսներ յանկարծ կը բռնեն թեւերէն . ի զուր սա կը յայտարարէ թէ ինք պատրաստ է երթալ ուր որ կուզեն . բայց անոնք ձեռքերը չեն թողուր և պօսալով թէ « Խըրդի (խոյ), 3 օր է որ կը դիտենք քեզ ձերբակալելու համար », օգնութեան կը կանչեն ոստիկաններ և կը տանին դէք վճարատի պահակաւոր ուր հետեւեցաւ իրենց և հետաքրքիրներու բազմութիւն մը : Հին խուզարկելով վրան բան մը չեն գտներ և նախնական քննութիւն մ'ընելէ յետոյ, դոյ կառքի մը մէջ դրած, երկու ծպտեալներուն հետ կը զրկեն ոստիկանութեան դուռը : Այդ տեղ մանրակրկիտ քննութեան մը կենթարկեն զինք սպառնալիքները և նկատելով որ 3 ժամ կը տեւէ, հարցաքննիչներն այնպիսի բաներ կը հարցնեն որոնց վրայ բնաւ տեղեկութիւն չունէր ինքն աղան :

Միւս կողմէ, Հայ մը երբ տեսնել է այդ աղալի ձերբակալուիլը, իսկոյն գնացեր պատմել է անգլիական փոստի անօթէին որ ուղղակի իր հիւպատոսին գիւմելով պէտք եղածը ի գործ դնել տուել է : Հիւպատոսարանի բանտարկեալ Տ. Թումբուն ոստիկանութեան դուռն երթալով խոսիւ պա. հանձնել է իրենց փոստի ծառայողը, այնպէս որ հարցաքննուած տեղէն արձակուել և ազատուել է շնորհիւ անգլիական հիւպատոսին :

Ո՞վ գիտէ, եթէ չիմացուեր, կան. յայտացունէին, ի՞նչ կընէին աղան :

ՍԱՐԱՅ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔԻ ԿՈՒՒՐԸ

Արմենիայի 36րդ թուին մէջ, եւրոպական լրագիրներէն առնելով, հրատարակած էինք թէ վան նահանգի Համարիէ հեծեալորդները թրք. պարսկական սահմանադիրին ժողովուրդը Սարայ գիւղաքաղաքին վրայ յարձակելու են ու կոխելու 2 օր տեւել է :

Ս.յդ կուռի վրայ մեր մասնաւոր թղթակիցներէ տեղեկութիւնները ըստացած լինելով այժմ, հրատարակութեան համար կը քաղենք հետեւեալները :

« Հայաստանի այլ և այլ քաղաքներէ ջարդերը, Արմէի և Արճէի աւերումը, վանի ալ տագնապալի կացութիւնը մղեցին մի քանի հայրենասէր Հայեր վրէժխնդիր մի խումբ կազմելու : Հոկտ. 25/6 նոյ. չորեքշաբթի օր, 60 լի չափ անձերէ բաղկացած յառաջընթաց մի խումբ կը թափառէր Սարայ գիւղաքաղաքին մօտերը որ վանէն 16 ժամ հեռու է և պարսկական սահմանադիրին 4 ժամ կէս մէջ ըրարձ. բուլեւարտի տեղացած ձիւնը, խմբի աւանակ անձի կրած զէնքի և պաշարի (15.20 քիլո) բնուր, զիշերուան ճանապարհի յողմութիւնը սպառնալիքն խմբի ֆիզիքական ոյժերը երբ լուսնայու ժամանակ խումբը լրտեսուեցաւ Քիւրտէ մը և կէսօրը չանցած, իր առջեւ դառաւ Սարայէն զբերելու կանոնաւոր զօրաց գունդ մը : Անձնատուր լինելու առաջարկը չընդունուելով, կրակ սկսուեցաւ երկու կողմէ և խումբը շուտով շրջապատուեցաւ նաեւ 4.500 ձիաւոր Համարիէ Քիւրտերէ . սակայն խմբին կրակը որ մինչեւ զիշերէն 2 ժամ անցած չաւրուակուեցաւ, չթողուց մօտենալ ո՛չ զօրքերին և ո՛չ Համարիցիներին, հնա. յիշով որ խմբի զիրքը մերկ էր : Հայրենասէր երիտասարդները զիւրազարթութեամբ յառաջ տարին կոխել, ձիւնի մէջ պատկած : Մեր կողմէն 4 մարդ միայն սպաննուեցան և 2 վիրաւորուեցան . իսկ կանոնաւոր զօրքերէն ընկան 4 մարդ և Համարիցիներէն 7 : Գիշերուան երկրորդ ժամին, սաստիկ մութին պատճառով կրակը դադարեցաւ և Հայ հայրենասէրներ խմբէն աւելի կտրիճներ մասը յաջողեցաւ պատռել պաշարող շղթան և իր վրայ հրախրելով թշնամիի ուշադրութիւնը, միջոց տուաւ խմբին մէջէն տկարացած և քաշուլ անկարող մասին պաշարումէ ազատուելուն : Այդ աշատուէն յետոյ, խումբը առաւօտեան կողմ հասաւ Պողադքէսէն հայաբնակ գիւղը ուր տեղաւորուեցան մի քանի յարմար տեղեր : Բայց հաղիւ 4 ժամ կտրձ հանդիստ մ'առած էին երբ շրջակայ գիւղերի Համարիցիները՝ որոնց թիւը 1000-ներ կը հասնէր, պաշարեցին գիւղը, ատոնցմէ 30 հոգի մօտեցան խմբի գլխաւորներին նըստած տանը և փորձեցին կրակ տալ չէնքին : Երբ այդ փորձն իմացան հոն ապաստանած հայրենասէր 11 հայերը, յուսահատական ճիգ մ'անելով յանկարծ բացին դուռը և անակալ կերպով դուրս ելնելով անմիջապէս կրակ արին . Քիւրտերէն 5 հոգի իսկոյն ինկան հոն և այդ շփոթութեան մէջ զէպի լեռն ի վեր ելան Հայ հայրենասէրներէն բմանք և կարեւոր զիրք մը բռնելով ստիպեցին Քիւրտերին ետ քաշուլ : Ս.յս անգամ

ընկող Քիւրտերին մէջ կային ճիգի և ճամէլ նշանաւոր աւազակապետները . Հայ երիտասարդներէն ոչ ոք ինկաւ և այդ հրաշքի պէս մի բան էր որ ազատուեցան կարկուտի պէս տեղացող մարթինի գնաւիներէն (բոլոր Համարիցիներն ունին մարթինի և պէրտանի հրացաններ) : Այդ հրաշքի պէս վերկուլիւնը մեծ օժանդակ մ'եղաւ յուսահատական վիճակի մը մէջ ինկած խմբին բարոյականը բարձրացունելու և աւելի ոգևորելու : Քիւրտերը հետեւին հետեւի փորձեցին . բայց իրենցմէ 2 հոգի եւս գնաւահար ընկնելով, ալ ետ քաշուեցան որով Հայ յիշով ալ ազատուեցան :

Սարայի և Պողադքէսէնի այս երկու կռիւներ, մերիներ կրակին ազդուութիւնը, ընկերներ ջոյց տուած անվահեռութիւնը մեծ սարսափի մէջ թողուցին Համարիցիները, այս զէպի տալաւորութիւնը ամեն տեղի վրայ ալ մեծ է . կառավարութիւնը 2 վաւա զօրք եւս զրկեց Սարայ :

Քիւրտերը սարսափահար թող տուած են Հայ հայրենասէրներին խմբի միւս մասերին վրայ յարձակումը . այժմ իրենց վրէժ կը հանեն անպաշտան հայ գեղերը կողոպտելով : Չինուած Հայերի առջեւ վատ, անզէն Հայերի վրայ քաջ են այդ Քիւրտեր : Սարայի ալ որսորդաբնակ աւան մ'է, բոլորովին կողոպտուեցաւ :

ՆԵՐՍԷՍ

ՊԱՀԱՅԱՆԱԻՆԵՐԻ Կ.ՊՈԼԻՍ Մ.ԻՏԲԸ

Անգլիական « Տրիպոս » և իտալական « Արքիմէս » պահակաւորները անցած հինգշաբթի օր (դեկտ. 12) մէկտեղ մտեր են Տարտանէյէն նիւս : Սուլթանի հանած իրատէէն օգտուելու փութացին ամենէն առաջ այդ երկու տէրութիւններին շոգենաները : Անոնցմէ յետոյ մտած է Կ.պօլս աւաւարիական « Սէպէնիք » լրատար մարտանաւը :

Յիշատական « Յօքոն » թօրի լուսնը յաճախակի օր դեպքանաւոր երկրորդ պահակաւոր լինելու յատկացած է, անցած շաբաթ օր Չիպոնէն մեկնած է Կ.պօլս մտնելու համար ուր հասած է այս երկուշաբթի : Հաւանորէն իրեն հաւանէն եկած կը լինի ուսական « Տօնիք » մարտանաւը :

Ուրեմն այժմ բոլոր մեծ պետութիւնները, բաց ի Ալմանիէն, իրենց դեսպանները պահակաւորներին թիւը կրկնապատկելու թելադարող ֆէրմանը դրածադրած են արդէն առանց յետաձգելու :

ՄԵԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ Բ. ԴՈՒՌԸ

Անգլիական երկու նոր մարտանաւներ ալ թիւն և Անուս, անցած շաբաթ օր Սուլթանէն մեկնած են Սալոնիկ երթալ միանալու համար անգլիական նաւատորմին որի հրամանատարն է Սըր Միքայէլ Բըրմ Սէյմըրը : Այժմ անգլիական մարտանաւներ թիւը 20էն աւելի կը լինի :

Ռուսական դեսպան Տ. Նէլի-տօֆ անցած ուրբաթ օր սէլավալի արարողութիւնէն յետոյ Սուլթանին ներկայանալով մասնաւոր ունկնդրութիւն մ'ունեցաւ :

— Սուլթանը անցած շաբաթ օր ալ մէկ նոր իրատէ հաներ է որով կը հրամայէ անխնայ պատմել աւարառութիւն, մարդասպանութիւն և հըրձիգութիւն անողները . զօրքերը պէտք է զէնքի ուժով զսպեն անկարգութիւնները, իսկ զէնք կրող մարդիկ որոնք վիճաւորական չեն, պէտք է պատերազմական ատեանի առջեւ քաշուելով դատուին :

Աւելորդ է ըսել թէ անխտիր ընդհանուր անունով երաժ տյալիս հրամաններ Հայերի համար միայն կը դորձադրուին . եթէ գտնուին անձնապաշտպանութեան կարող մի քանի Հայեր, անոնց ալ զէնքերն առնելով, աւազակ թիւրքերի և Քիւրտերի ձեռքը բոլորովին խողալիկ դարձունել կուզեն :

— Վեց մեծ պետութիւններ զեսպանները անցած չորեքշաբթի օր մի հաւաքում ունեցած են խորհրդակցելու համար թէ ի՞նչ միջոցներ պէտք է ձեռք առնել դարմանելու համար այն չարիքներ որոնք կապաւան թիւրքի աւերողութեանը վրէժաւոր :

« Թարմըզ » զբաժին նախով ուրոյն երկու կողմորածներին մի վիճակագիր շինել օր մեռածներին, վիրաւորուածներին, կողոպտուածներին թիւը որոյն և մանրամասնօրէն յայտնէ թէ ո՞րչափ կը հասնի եղած վնասը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ԼՈՍՏ ՍԱԼՁՊԵՐԻ

« Տէյլի Նիւս » կիմացունէ թէ Լօրտ Սալպալըքի պատասխանելով վէսթմինսթրի դքսի արած մէկ խնդրերին, յայտարարած է թէ ինք կը կարծէ որ ընդհանուր օգտին համար պարտաւոր է այս ընդհանր մեծել Հայաստանի քրիստոնէական անուանով ունէ պատուիրակութիւն ընդունիլ :

Այդ մերժում, կըսէ « Տէյլի Նիւս », կը նշանակէ թէ եւրոպական համաձայնութիւնը անունով միայն դուրս թիւն ունի և թէ մեծ տէրութիւնները տրամադիր չեն Սուլթանի դահլեկցութեանը համար դորձակցելու, ո՛չ ալ եւրոպական վերահսկողութեան դորձը զօրացունելու :

ՆԵՐՍԷՍ ԶԱՅԵՐԻ ՍԱՐԱՅԻՆ ԿՈՒՒՐԸ

« Ինիլիբրալ » լրագիրը կը գրէ թէ երկու Հայ գրագիրներ, Տաճատեան և Պետրոս անուն, ուսմանական կառավարութեան հրամանով արտաքսուեցան Քոնսթանդնուպէ (Գէօրգիէն, Տէ) և գնացին Աթէնք :

ՏԵՂԱԿԱՆ

Հայաստանի մէջ կոտորուածներին թշուառ ընտանիքներին օգնելու համար հանգանակութիւն բացուած է Մարտիկի հայ դպրութեան թեան մէջ : Թէեւ այստեղի հայ դպրութը շատ սակաւաթիւ (8.10 տուն) է, բայց շատ մը քիշերէն մեծ թիւ մը կրնայ կազմուիլ եթէ ամեն տեղ ալ աշխատին իրենց քիշին շատին չնայելով :

5000 Փրանցի մօտ հաւաքուած է արդէն և դեռ շարունակելի է հանգանակութիւնը : Մատուոյ Պատուարժան Հոգաբարձութիւնը կը փութայ մաս առ մաս հետզհետէ հանգանակութեան արդիւնքը Ամեն Ս. Պատրիարքին :

Le Gerant : François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du midi
Allées de Meilhan, 44.